

Vzdělávání jako veřejně
poskytovaný statek

Všeobecná správa

- Státní správa – MŠMT, Česká školní inspekce, krajské úřady, obecní úřady, obce s rozšířenou působností, ředitelé škol a školských zařízení
- Samospráva – kraje, školské rady, vysoká stupeň autonomie vysokého školství

Působnost ÚSC

- Územní samosprávu ve školství vykonávají: obec, kraj.
- Při zajišťování vzdělávání a školských služeb, zejména při zřizování a zrušování škol a školských zařízení dbá obec a kraj zejména:
  - a) Soulad rozvoje vzdělávání a školských služeb se zájmy občanů obce a kraje, s potřebami trhu práce, s demografickým vývojem a rozvojem svého území.
  - b) Dostupnost vzdělávání a školských služeb podle místních podmínek.

Obec

- Zajišťuje povinnou školní docházku
- Vymezuje školské obvody spádové školy
- Zajišťuje dopravní obslužnost
- Zřizuje a zrušuje MŠ, ZŠ, zařízení školního stravování.
- Je povinna zajistit podmínky pro předškolní vzdělávání v posledním roce před zahájením PŠD.
- Může zřizovat ZUŠ, školská zařízení pro zájmové zařízení
- Zajišťuje finanční prostředky

Kraj

- Povinen zajistit podmínky pro uskutečňování středního a vyššího odborného vzdělávání, vzdělávání dětí, žáků a studentů se ZP, jazykové, základní umělecké a zájmové vzdělávání..
- Poskytuje finanční prostředky..
- Zpracovává dlouhodobý záměr rozvoje vzdělávací soustavy, výroční zprávy

Zřizovatelé škol

- Regionální školství (obec, kraj, soukromý sektor)
- Vysoké školy (veřejné, soukromé)

2.9.2. Zastoupení soukromých a církevních škol

Zastoupení soukromých a církevních škol a jejich žáků na jednotlivých úrovních vzdělávání v %

Školy	2006/07				2007/08				2008/09			
	Školy		Žáci		Školy		Žáci		Školy		Žáci	
	soukromé	církevní	soukromé	církevní	soukromé	církevní	soukromé	církevní	soukromé	církevní	soukromé	církevní
Mateřské školy	1,5	0,5	1,1	0,3	1,6	0,5	1,1	0,3	1,7	0,5	1,2	0,3
Základní školy	1,5	0,9	0,5	0,5	1,5	0,9	0,6	0,6	1,6	1,0	0,6	0,6
Střední školy (ISCED 3 i 4)	21,9	2,5	13,6	1,6	22,7	2,5	13,7	1,6	23,2	2,5	14,0	1,7
Konzervatoře	11,1	11,1	5,8	4,9	15,8	10,5	7,2	4,9	16,7	11,1	7,3	5,2
Vyšší odborné školy	27,6	6,9	29,6	6,2	26,6	6,8	29,6	5,8	26,6	6,5	29,1	5,7
Vysoké školy	60,3	0	9,8	0	61,8	0	11,9	0	63,3	0	13,7	0

Pramen: ÚIV

Financování vzdělávání

- Financování na základě normativů
- Bezplatné – u veřejných zřizovatelů (MŠ – předškolní rok, ZŠ, SŠ, VŠ), vyjma některých druhů poplatků
- Převážně z veřejných zdrojů (soukromé výdaje cca 11 %)
- Školné - soukromý sektor - neregulováno

Neefektivnost tržního poskytování vzdělávání...

- Nedokonalá konkurence (monopolní síla)
- Externality
- **Veřejné statky**
- Asymetrické informace

Veřejné služby ve vzdělávání

Služby vytvořené, organizované nebo regulované orgánem veřejné správy k zajištění, aby byla služba poskytována způsobem, který lze považovat za nezbytný pro uspokojení společenských potřeb při respektování principu subsidiarity (Vláda ČR).

- Základní služby – (základní, střední, vysokoškolské)
- Vědecko-výzkumné služby
- Doplnkové služby (stravování, ubytování, mimoškolních aktivit) (Benčo, 2005)

Vzdělávání – veřejný statek?

- Primární, sekundární, terciární

Teorie veřejných statků

- Veřejný statek (public good) respektive kolektivní statek
- „extrémní příklad veřejného statku, který splňuje požadované charakteristiky, se v realitě prakticky nenachází“

Pure public good

- Nerivalita ve spotřebě – spotřeba jedním neovlivňuje možnost spotřeby jinými..
- Nevyloučitelnost ze spotřeby
- Příklad: národní obrana, pouliční osvětlení, právní systém, požární ochrana....(Špalek, 2011)
- Nevyloučitelnost – závislost na technologii
- Nerivalita – celá řada statků, které jsou nerivalitní pouze do určitého počtu spotřebitelů - silnice, mosty, hřiště, bazény...
- Smíšené statky – klubové statky

Musgrave

- Veřejný statek – „statek specifické povahy, která jej předurčuje pro veřejné poskytování“. **příklad obrana, vzdělávání**
- Veřejné poskytování vzdělávání je tak ztotožněno s jeho veřejným poskytováním, ačkoli **přinejmenším vyloučení je v případě vzdělávání možné (a dokonce snadné)**. Špalek 2010
- ➔ public goods x publicly provided good (worthy goods)

Důvody pro veřejné zabezpečení

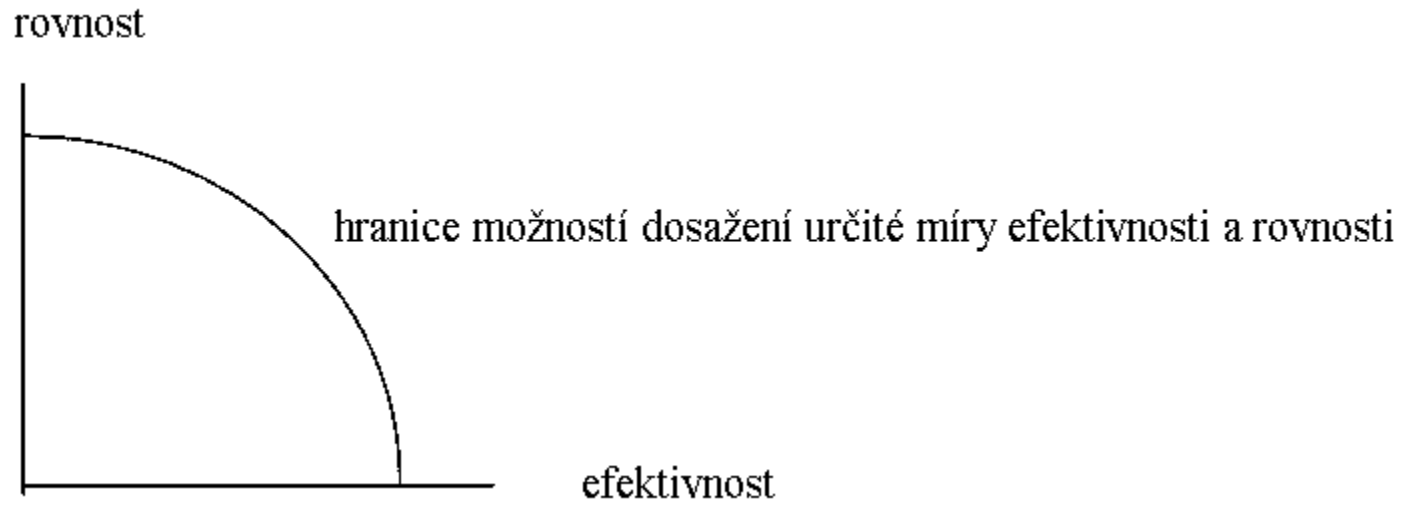
- Společenské užitky (externality) (individuální versus společenské) – teorie LK
- Asymetrické informace
- Možnost vzniku monopolu
- Právo na vzdělání – spravedlnost při poskytování vzdělávání, rovnost v příležitosti na dosažení určitého druhu a stupně vzdělání => přístup k minimálnímu množství vzdělání (listina základních lidských práv a svobod, povinná školní docházka)

Listina základních lidských práv a svobod

Čl. 33:

- (1) Každý má právo na vzdělání. Školní docházka je povinná po dobu, kterou stanoví zákon.
- (2) Občané mají právo na bezplatné vzdělání v základních a středních školách, podle schopnosti občana a možnosti společnosti též na vysokých školách.
- (3) Zřizovat jiné školy státní a vyučovat na nich lze jen za podmínek stanovených zákonem, na takových školách se může vzdělání poskytovat za úhradu.
- (4) Zákon stanoví, za jakých podmínek mají občané při studiu právo na pomoc státu.

Efektivnost versus spravedlnost

Neplatí přímá úměra: čím více distribuční spravedlnosti, tím méně ekonomické efektivity. Vtip je v tom, že dovednou, technologicky poučenou kombinací trhu a správy lze dosáhnout maxima možné ekonomické efektivity – a přitom dodržet stanovené podmínky distribuční spravedlnosti. Taková ekonomická efektivnost nebude nikdy tak vysoká jako efektivnost v Paretově smyslu, bude však eticky a sociálně přijatelná a (v demokratických poměrech tedy i) politicky průchodná..(Potůček, 1997)

....Nelze se tedy soustředit pouze na efektivnost (=> velká distribuční nespravedlnost) nebo spravedlnost (=> ekonomický kolaps).....

Vztah mezi rovností a efektivností

- ..*“určitý typ a určitá míra sociální rovnosti (konkrétně pak rovnost příležitostí, kterou vytváří dostatečně fungující kapitálový trh při investování do lidského kapitálu) neomezují, ale naopak zvyšují ekonomickou efektivnost systému“ (Valenčík, online)*
- *Rovný přístup k vyšším formám vzdělání – sociálně spravedlivý – cesta ke zvyšování ekonomické efektivnosti..(teorie lidského kapitálu, míra návratnosti investic do vzdělávání)*

Dvě strany mince...

- *Zajištění skutečně spravedlivého přístupu ke vzdělávacím příležitostem*
- *Maximální rozvíjení potenciálu každého jedince.....*

(Bílá kniha)

ALE také...

- *„každý platí v rámci daňového systému bez ohledu na to, zda vzdělání dostal či nikoli,*
- *každý platí bez ohledu na to, jak kvalitní služby mu byly poskytnuty,*
- *poskytovatel vzdělávacích služeb dostává prostředky od těch, co platí prostřednictvím daňového systému bez ohledu na to, jak kvalitní služby poskytli“*

(Valenčík, online)

A také....

Rozdíly v míře návratnosti investic do vzdělávání.....(vysokoškolák versus středoškolák)

Jak statky poskytovat?

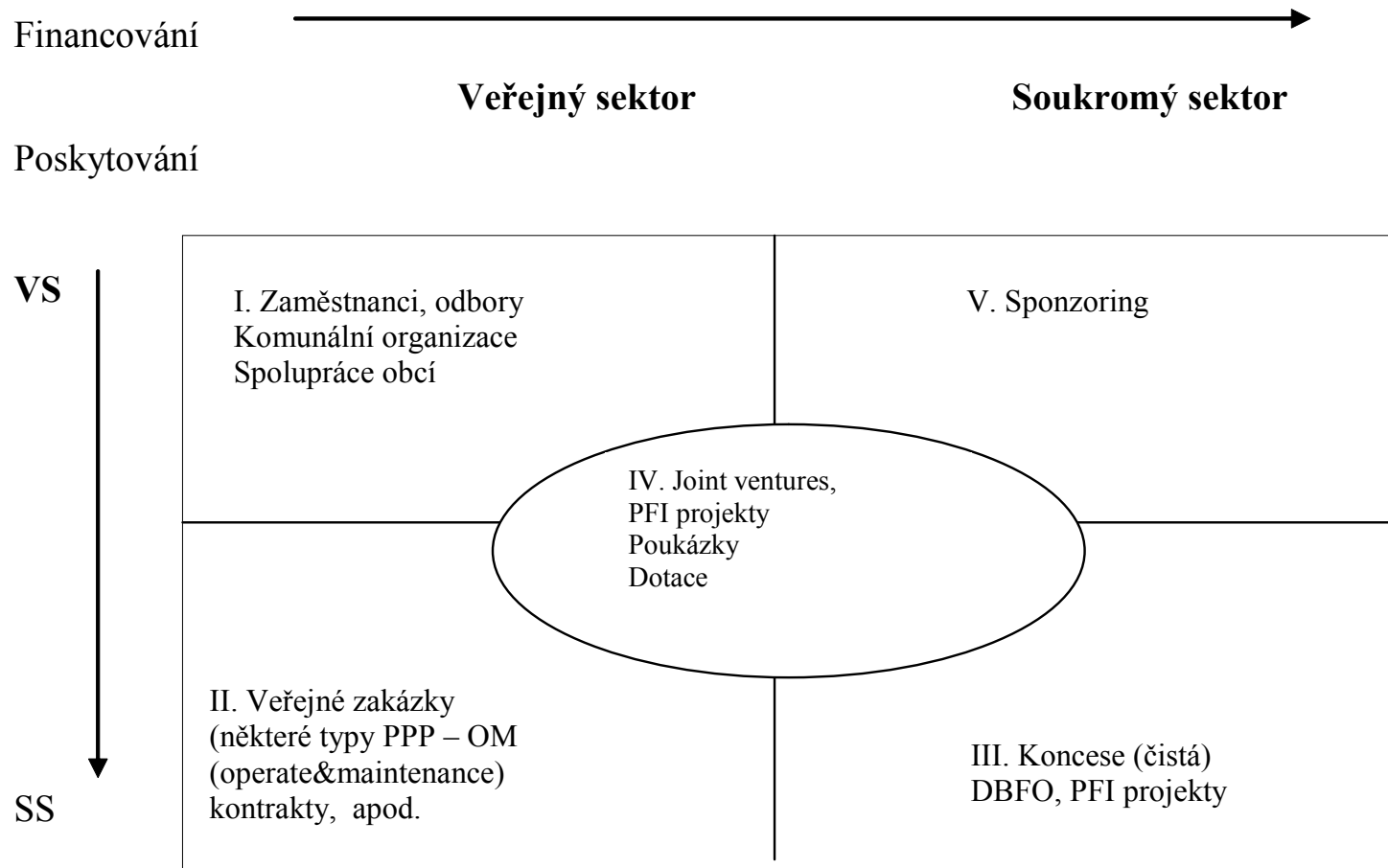
- *„Pokud odhlédneme od skupiny čistých kolektivních statků, které jsou vzhledem ke svému specifickému charakteru (nedělitelnost a nevyloučitelnost ze spotřeby) předmětem veřejného financování, produkce vzhledem na jejich ekonomický charakter už tak jednoznačně nenáleží veřejnému sektoru.“* (Medved', Nemeč, Orviská, Zimková, 2005, str. 54)
- *Oprávněnost veřejného poskytování nevyplývá vždy z jeho povahy* (Špalek, 2011)
- **GARANANCE X PRODUKCE**

GARANCE X PRODUKCE!

- Zabezpečení veřejných služeb je širší význam podpory ve smyslu **garantování**, organizování, regulování, kontrolování a financování veřejné služby - převážně mluvíme o zabezpečování veřejných služeb státem a jeho institucemi (organizační složky státu, kraje, obce).
- Poskytování veřejné služby: jde o **faktickou produkci veřejných služeb**. Poskytovateli mohou být ziskové soukromé firmy, neziskové veřejné organizace, neziskové soukromé organizace, ale také sektor domácností.

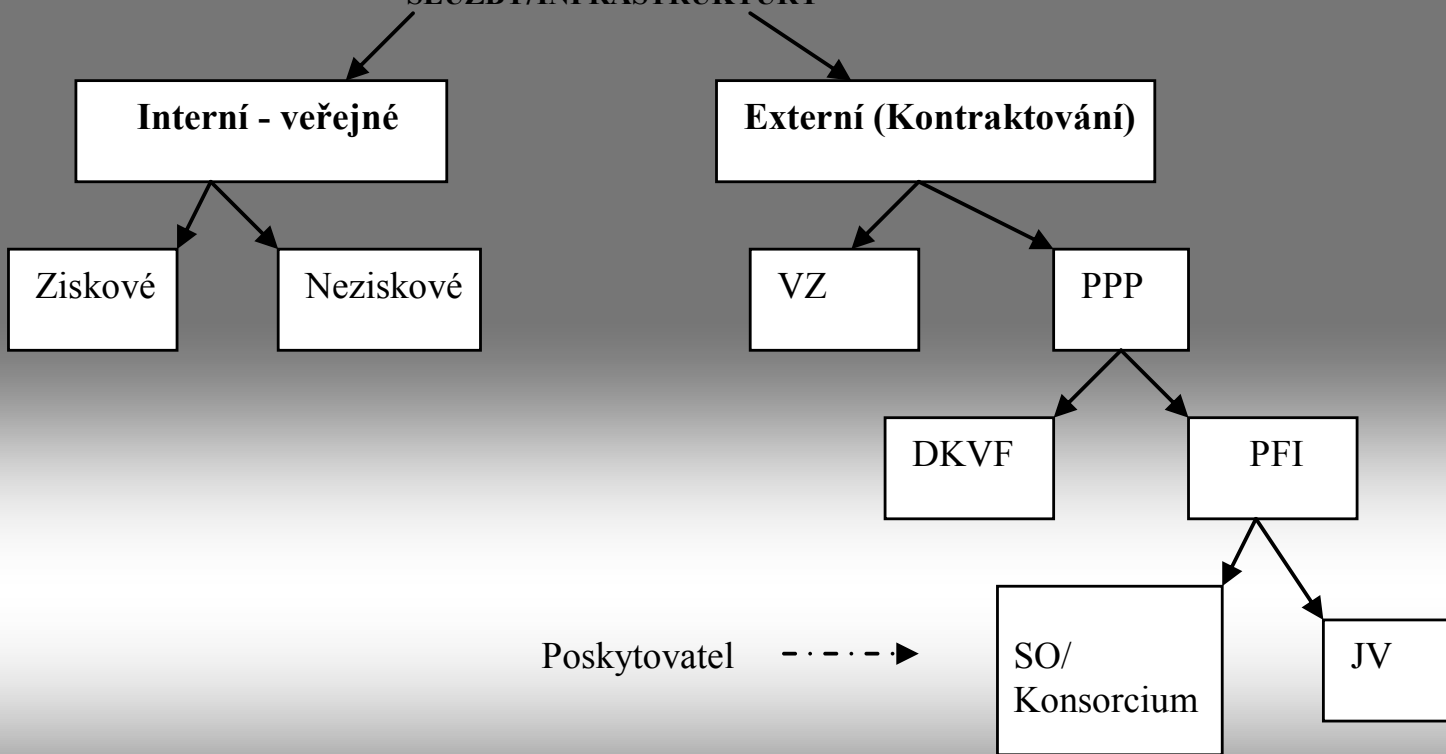
Způsoby poskytování

Schéma 1 Formy veřejných služeb podle poskytovatele a způsobu financování

Pramen: Autorka

**POSKYTOVÁNÍ
SLUŽBY/INFRASTRUKTURY**

Výhody a nevýhody externí produkce

Silné stránky

- Převod rizik
- Konkurence v poskytování
- Hospodárnost
- Flexibilita v poskytování VS
- Inovace
- Doplnění veřejných zdrojů
- Transparentní výběr poskytovatele
- Kvalita veřejných služeb

Slabé stránky

- Transakční náklady
- Absence možnosti kontroly garanta nad poskytováním VS
- Prodražování služeb v případě selhání
- Dlouhodobé závazky (splátky úvěru, apod.)
- Vytváření monopolu v poskytování VS
- Potenciál ohrožení dostupnosti služby pro nízkopříjmovou skupinu obyvatel

Výhody a nevýhody interní produkce

Silné stránky

- Kontrola garanta nad řízením
- Možnost poskytovat jakoukoli službu
- Důvěra spotřebitelů
- Stabilita v poskytování
- Jistota pracovních míst
- Solidarita, sociální spravedlnost

Slabé stránky

- Provozní neefektivnost
- Absence konkurence
- Netransparentní výběr poskytovatele
- Nedostatek inovace ve veřejných službách
- Nedostatek flexibility (reakce na poptávku)
- Absence motivace k efektivnímu chování
- Rizika na straně garanta
- Neschopnost zabezpečit technicky náročné služby
- Zastaralá infrastruktura
- Byrokratický styl řízení

Ekonomická efektivnost

„...na efektivní poskytování veřejných služeb nahlížet jako na takové poskytování, kdy za předpokladu limitovaných veřejných zdrojů lze dosáhnout na realizaci co největšího rozsahu veřejných služeb v co nejvyšší kvalitě“ ....

- Jsou veřejné prostředky využity k zajištění stanovených úkolů s co **nejnižším vynaložením těchto prostředků**, a to při dodržení odpovídající kvality plněných úkolů. **(princip hospodárnosti)**
- Veřejné prostředky jsou využity takovým způsobem, **kterým se dosáhne nejvýše možného rozsahu, kvality a přínosu plněných úkolů ve srovnání s objemem prostředků vynaložených na jejich plnění. (princip efektivnosti)**
- Použití veřejných prostředků je takové, **které zajistí optimální míru dosažení cílů při plnění stanovených úkolů. (princip účelnosti)**

- Analogicky lze stanovit případy, kdy je zvolená forma produkce (některá z forem interní či externí) veřejných služeb neefektivní.

Jedná se o situace, kdy:

- Je zvolená forma produkce nákladnější (z hlediska použitých vstupů) ve srovnání s jinými alternativami poskytování.
- Veřejnou službu lze prostřednictvím jiné z možných forem zajistit ve větším rozsahu a vyšší kvalitě, nebo poskytovaná úroveň služby je nedostatečná z hlediska plnění cíle (účelu).
- Náklady na jednotku výstupu jsou vyšší než by byly při využití jiné z forem z produkce.

Jak docílit efektivní produkce.....?

- Systémovým přístupem
- Posouzením „better value money“
- Monitorováním a kontrolou
- **EVALUACE**
- **POPTÁVKOVĚ ORIENTOVANÝ
PŘÍSTUP**

Děkuji za pozornost 😊

Hyánek, V., Prouzová, Z., Škarabelová, S. a kol: Neziskové organizace ve veřejných službách, 2007

Špalek, J.: Veřejné statky, Teorie a experiment, 2011

Řežuchová, M. Spolupráce veřejného a soukromého sektoru: Analýza efektivního zabezpečování veřejných služeb. Disertační práce, 2010

Valenčík, R.: Bohatí bohatnou a chudí chudnou - věčný problém?
<http://www.sds.cz/docs/prectete/eknihy/lkkt/lkkt02.htm>